

“FESİH” VE “SEÇİMLERİN YENİLENMESİ”
FARKLI KAVRAMLAR MI?

“Cumhurbaşkanının Meclisi Fesih Yetkisi
Yoktur” İddiası Üzerine Bir İnceleme

Kemal Gözler*

CHP Milletvekili İlhan Cihaner, 29 Mart 2017 günü *BirGü* gazetesinde yazdığı “Fesih Yetkisi Var mı, Yok mu?” başlıklı yazıda şu soruyu sordu:

“Eyyyy akademi! Eyyyy bilim adamları! Eyyy halen kürsülerinde duran Anayasa hukukçuları!

Bir şeyler söylesenize! Fesih yetkisi var mı, yok mu?”[1]

Bu soruya muhatap kalmış bir anayasa hukuku profesörü olarak, soruya cevap vermek gerekip gerekmediği konusunda tereddüt ettim.

Hâliyle 23 Mart’tan beri, Cumhurbaşkanının, Anayasa Değişikliği Kanununda fesih yetkisi olmadığı yolundaki iddiasının farkındayım.

Kendime şu soruyu soruyorum: Acaba bu iddiaya bir cevap vermek benim üzerime düşer mi?

Zira bir ülkede, birisi çıkıp “bir düzlemde sabit bir noktaya eşit uzaklıkta bulunan noktaların oluşturduğu şekle dikdörtgen denir” dese, acaba bir geometri profesörü çıkıp, “hayır, yanılıyorsunuz, buna çember denir” demek zorunda mıdır? Bence değildir.

Ben, Anayasa değişikliğine karşı söyleyeceklerimi şimdiye kadar söylemiş ve 20 gün önce bu konuda eleştirilerimi topladığım “*Elveda Anayasa: 16 Nisan 2017’de Oylayacağımız Anayasa Değişikliği Hakkında Eleştiriler*” başlıklı bir kitap[2] yayınlamış ve kendi çalışmalarına geri dönmüştüm. Dolayısıyla artık Anayasa değişikliğiyle ilgili bir şey yazmayı düşünmüyordum.

Ancak çok basit bir sorun üzerinde böylesine uzun boylu tartışılması ve keza İlhan Cihaner’in çağrısı karşısında bu makaleyi yazma gereğini hissettim.

1. İddia

Cumhurbaşkanı, 23 Mart 2017 günü Cumhurbaşkanlığı Sarayında düzenlenen “Rumeli-Balkan Buluşması”nda yaptığı konuşmada, referanduma sunulan Anayasa Değişikliği Kanununda “Cumhurbaşkanının Meclisi fesih yetkisi”nin olmadığını şu cümlelerle iddia etmiştir:

“Yalan söylüyor. Ne diyor, ‘Cumhurbaşkanı Meclisi feshedebilir’. *Cumhurbaşkanının Meclisi fesih yetkisi falan yok. Böyle bir şey yok.* Akşam yatıyor bir başka yalan, sabah kalkıyor bir başka yalan. Adeta yalan makinesi”[3].

Cumhurbaşkanı 27 Mart 2017 Pazartesi günü Büyükçekmece’de yaptığı konuşmada da,

“Cumhurbaşkanı'nın Meclis'i feshetme yetkisi var diyor. Yalan söyleme. Cumhurbaşkanı'nın Meclis'i feshetme yetkisi yok. Bunu ispat et, ben Cumhurbaşkanlığından istifa edeceğim”

diyerek aynı iddiayı dile getirmiştir[4].

Keza Cumhurbaşkanı aynı iddiayı, 27 Mart Pazartesi akşamı Show TV ve HaberTürk TV'nin Cumhurbaşkanlığı Sarayından yaptığı ortak yayında da dile getirmiştir[5].

2. İddianın Değerlendirilmesi

16 Nisan’da oylayacağımız 6771 sayılı Anayasa Değişikliği Kanununun öngördüğü sistemde, Cumhurbaşkanının Meclisin seçimlerini yenileme, yani fesih yetkisi vardır. Adı geçen Kanunun 11’inci maddesinde açıkça, “*Cumhurbaşkanının seçimlerin yenilenmesine karar vermesi halinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimi ile Cumhurbaşkanlığı seçimi birlikte yapılır*” denmektedir. Bu hüküm, referandumda kabul edilirse, Anayasamızın 116’ncı maddesinin 2’nci fıkrası olacaktır.

Söz konusu maddeye ilişkin Anayasa Değişikliği Teklifinin “Gerekçe”sinde de aynen şöyle denmektedir:

“Maddeyle Türkiye Büyük Millet Meclisi veya *Cumhurbaşkanı tarafından seçimlerin yenilenmesine* karar verilmesi hâlinde seçimlerin birlikte yapılması kurala bağlanmaktadır. ... Cumhurbaşkanlığı ve Meclis seçimlerinin yenilenmesine *Cumhurbaşkanı tek başına*, Türkiye Büyük Millet Meclisi ise üye tam sayısının beşte üç çoğunluğu ile karar verebilmektedir”[6].

Aynı şekilde söz konusu maddeye ilişkin olarak TBMM Anayasa Komisyonunda Adalet Bakanı Bekir Bozdağ da,

“önerilen Cumhurbaşkanlığı sisteminde, Meclisin seçim kararı alması hâlinde Cumhurbaşkanı seçiminin, *Cumhurbaşkanının seçim kararı alması hâlinde Meclisin seçiminin yenilenmesi* zaruretinin”

bulduğunu beyan etmiştir[7].

Yine Adalet Bakanı Bekir Bozdağ, aynı maddeye ilişkin olarak, 13 Ocak 2017 tarihinde TBMM Genel Kurulunda yaptığı konuşmada, “*Cumhurbaşkanının Parlamentoyu belli şartlar içerisinde seçime götürme yetkisi*”nin olduğundan bahsetmiştir[8].

Keza Adalet ve Kalkınma Partisinin referanduma yönelik hazırladığı kitapçıklarda da önerilen sistemde, Cumhurbaşkanının TBMM seçimlerini yenileme yetkisine sahip olduğu açıkça belirtilmektedir[9].

* * *

Önerilen sistemde Cumhurbaşkanının seçimleri yenileme yetkisi olduğu apaçık bir hakikat. Bu hakikat karşısında, Cumhurbaşkanının TBMM’yi fesih yetkisi olmadığı yolundaki iddiayı savunmak için, “fesih” başka, “seçimlerin yenilenmesi” başka denmeye başlandı.

Bu tartışma, birkaç meslektaşımızın mülakat ve yazıları dışında[10], yine ilgisiz kişiler arasında dönmeye başladı. Anayasa hukukunda hiçbir uzmanlığı olmayan kişilerden yine ilginç şeyler duymaya başladık. Fesih uzmanı kesilen bu kişilere şimdiye kadar, fesih konusunda kaç sayfa yazdıklarını sormak isterim. Bu kişilerden rica ediyorum: Lütfen bağımıza destursuz girmeyiniz.

Türkiye’de fesih yetkisinin ne olduğunu bilen anayasa hukukçuları var. Bunların başında “*Yasama Meclislerini Fesih Hakkı*” başlıklı bir profesörlük takdim tezi yazan Prof. Dr. Tunçer Karamustafaoğlu gelmektedir. Profesör Karamustafaoğlu’nun çalışması Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi tarafından 1982 yılında 248 sayfalık bir kitap olarak yayınlanmıştır[11]. Fesih yetkisine ilişkin aradığımız her şey bu mükemmel kitapta vardır. Son birkaç gündür fesih uzmanı kesilen kişilere en azından bu kitabı okumalarını tavsiye ederim.

Naçizane ben de, 2001 yılında yayınlanan *Devlet Başkanları* isimli kitabımda “fesih yetkisi” üzerine 21 sayfalık bir bölüm yazdım.[12]Keza diğer anayasa hukuku kitaplarımda da fesih konusuna ayrılmış pek çok sayfa vardır.

Prof. Dr. Tunçer Karamustafaoğlu’nun birkaç gündür devam eden fesih yetkisi var mıdır, yok mudur tartışması konusunda bir açıklama yaptığına şahit olmadım. Profesör Karamustafaoğlu’nun böyle bir tartışmaya katılacağını sanmam. Eğer Karamustafaoğlu hocamız konuşsaydı, ben susardım. Ama o konuşmadığına göre, bu konuda konuşma hakkını kendimde görüyorum.

3. Meclisi Fesih ile Meclisin Seçimlerinin Yenilenmesi Farklı Şeyler mi?

Anayasa Değişikliği Kanununda “fesih” kelimesinin geçmediği, “fesih” ile “seçimlerin yenilenmesi” kavramlarının farklı şeyler olduğunu iddia edenler ortaya çıkmaya başladı.

Önce şunu belirtelim ki, 16 Nisan’da oylayacağımız 21 Ocak 2017 tarih ve 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun metninde “*fesih*” terimi değil, “*seçimlerin yenilenmesi*” terimi geçmektedir.

O zaman burada tartışacağımız şey, “*fesih*” kavramı ile “*seçimlerin yenilenmesi*” kavramlarının aynı şey olup olmadığından ibarettir.

Bir Ön Sorun: Hukukî Kavramlar Dilsel İşareten mi İbarettir?- Şüphesiz “fesih” terimi ile “seçimlerin yenilenmesi” terimi arasında gerek harf, gerekse ses bakımından fark vardır. Ancak bu fark anlam bakımından değil, sadece dilsel işaret bakımındandır. Dilsel işaret bakımından farklı olup tamamen aynı anlama gelen, başka dillerde olduğu gibi Türkçede de, yığınla kelime vardır. Bu tür kelimelere, herkesin malumu olduğu üzere, “eş anlamlı kelimeler” denir. Örneğin “siyah” ve “kara” kelimeleri yazılış ve söyleniş bakımından birbirinden

farklıdır; ama anlam bakımından aynı rengi ifade ederler. Eş anlamlı kelimeler sadece fiziksel alanda değil, hukuk alanında da vardır. Örneğin “kanun” ile “yasa” dilsel olarak farklı, ama hukukî anlam olarak aynı kavramlardır.

Hukuk biliminde kullanılan terimler, dilsel bir işaret olarak değil, bir kavram olarak kullanılır. Bu kavramlar, harf veya sesleri değil, belirli bir kurumu, yetkiyi, işlemi ifade eder. Dolayısıyla iki kavram arasında fark olup olmadığını tartışırken, bu iki kavramın yazılışındaki harflerde veya söylenişindeki seslerde fark olup olmadığına değil, bunların ifade ettiği kurumda, yetkide veya işlemde fark olup olmadığına bakmak gerekir.

Harf ve ses bakımından değil, anlam bakımından bakıldığında ise, “fesih” ve “seçimlerin yenilenmesi” kavramları hakkında şunlar söylenebilir:

Fesih.- Prof. Dr. Tunçer Karamustafaoğlu tarafından “*fesih*”, “*parlâmentoların seçim dönemlerini, bu dönem dolmadan önce sona erdiren bir işlemdir*” şeklinde tanımlanmıştır[13]. Yazara göre, “fesih hakkının kullanılması, yeni bir seçime çağrıdır”[14]. Feshin doğurduğu sonuç, daima parlâmentonun seçimlerinin yenilenmesidir[15]. Çeşitli ülkelerin anayasalarında da parlâmento feshedildikten sonra bir iki ay içinde yeni seçimlerin yapılmasını öngören hükümler vardır[16].

Örneğin 1994 Belçika Anayasasına göre fesih işlemi, kırk gün içinde yeni seçimlerin düzenlenmesi ve iki ay içinde yeni Meclislerin toplantıya çağırılması işlemi de içermelidir (m.46/son). 1958 Fransız Anayasasına göre, yeni seçimler fesihten en az yirmi, en çok kırk gün sonra düzenlenmelidir (m.12/2). 1983 Hollanda Anayasasına göre fesih kararnamesi, üç ay içinde yeni seçimlerin yapılmasını ve seçilen meclisin toplantıya çağırılmasını gerektirir (m.64/2). 14 Nisan 1992 tarihli Hükûmet Hakkında İsrail Temel Kanununa göre, fesih durumunda *Knesset* seçimleri fesihten itibaren 60 günü izleyen ilk Salı günü yapılır (sek.22). 1944 İzlanda Anayasasına göre yeni seçimler fesihten sonra 45 içinde yapılmalıdır (m.24). 1868 Lüksemburg Anayasasına göre, yeni seçimler feshi izleyen üç ay içinde düzenlenmelidir (m.74). 1975 Yunan Anayasasına göre, fesih kararnamesi, otuz gün içinde yeni seçimlerin yapılmasını öngörmelidir (m.41/3)[17].

Feshedilen, yani seçimleri yenilenecek olan parlâmentonun yeni seçimlerin yapılmasına kadar görevde kalıp kalamayacağı sorunu, feshin kendisiyle değil, sonuçlarının yürürlük tarihiyle ilgili ayrı bir sorundur. Bu konuda pek çok ülkenin anayasalarında özel hükümler vardır.

Örneğin 1953 Danimarka Anayasasına göre parlâmentonun feshedilmesi durumunda, yeni seçimlere kadar mevcut parlâmento üyelikleri devam eder (sek.32/2, 4). 1983 Hollanda Anayasasına göre Meclisin feshi, yeni seçilen Meclisin toplandığı gün sonuç doğurur (m.64/3). 1944 İzlanda Anayasasına göre feshedilen *Althingi* üyelerinin görevi, yeni seçim gününe kadar devam eder (m.24). 1976 Portekiz Anayasasına göre, Meclisin feshi hâlinde, milletvekillerinin milletvekilliği sıfatı ve Daimî Komitenin yetkileri yeni seçilen Meclisin ilk toplantısına kadar devam eder (m.175/3)[18].

Eğer bir anayasa, feshedilen meclisin yeni seçimlere kadar görevde kalacağını öngörmemiş ise, fesih işlemi tek yanlı bir işlem olduğuna göre, fesih işleminin parlâmentoya ulaşmasıyla sonuç doğuracağı ve parlâmentonun görevinin derhal sona ereceği kabul edilmektedir[19].

Feshedilen meclisin görevinin derhal mi, yoksa bir iki ay sonra yapılacak seçim anında mı sona ereceği sorunu, fesih kurumunun kendisiyle ilgili değil, sonuçlarının uygulanacağı tarihle ilgili bir sorundur. Feshedilen meclisin görevi ister hemen sona ersin, isterse bir iki ay sonra sona ersin, her iki durumda da “fesih” vardır.

Yenileme.- 16 Nisan’da oylayacağımız 6771 sayılı Anayasa Değişikliği Kanununun 11’inci maddesinin (kabul edilirse Anayasamızın 116’ncı maddesi olacak) öngördüğü Cumhurbaşkanı tarafından TBMM “seçimlerinin yenilenmesi” kurumu, bütün yönleriyle yukarıda fesih kurumu için yapılan açıklamalarla uyum içindedir. Maddeye göre Cumhurbaşkanı, kendi seçimlerinin de yenilenmesini göze almak kaydıyla, istediği zaman Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçimlerinin yenilenmesine karar verebilecektir. Maddenin 4’üncü fıkrasına göre, seçimlerinin yenilenmesine karar verilen Meclisin yetki ve görevleri, yeni Meclisin göreve başlamasına kadar devam edecektir.

Türkiye’de 16 Nisan’da oylayacağımız Anayasa Değişikliği Kanununda öngörülen bu düzenlemenin klasik fesih kurumundan herhangi bir farkı yoktur. Türkiye’de öngörülen fesihte, feshedilen meclisin görevi derhal sona ermeyecek, iki-üç ay sonra[20] yapılacak seçimlerle seçilecek yeni Meclisin göreve başlaması anında sona erecektir. Yani Türkiye’de fesih, yukarıda örnekleri verilen Danimarka, Hollanda, İzlanda, Portekiz’deki gibi, feshin sonuçlarının derhal doğmadığı, sonuçlarının bir iki ay sonra yapılacak seçimler zamanında doğduğu bir fesihtir. Ancak bu tür bir fesih de yine tipik bir “fesih”tir.

Türkiye’de 1961 ve 1982 Anayasasını hazırlayanlar, 1876 Anayasası dönemindeki fesih uygulamasına tepki olarak “fesih” terimini değil, aynı anlamda “seçimlerin yenilenmesi” terimini kullanmışlardır. Bu tarihsel neden konusunda Prof. Dr. Tunçer Karamustafaoğlu’nun yukarıda zikredilen monografisine bakılabilir[21].

Bir anayasanın “fesih” terimi yerine aynı anlamda “seçimlerin yenilenmesi” terimini kullanmasında eleştirilecek bir yan yoktur. Kaldı ki yeryüzünde “fesih” terimi yerine “seçimlerin yenilenmesi” terimini kullanan tek Anayasa da bizim Anayasamız değildir. Örneğin 1953 Danimarka Anayasasının 32’nci maddesi de “fesih” terimini kullanmamakta, onun yerine “Kral yeni seçimlere her zaman karar verebilir (*Kongen kan til enhver tid udskrive nyvalg*)” demektedir[22]. 1999 Finlandiya Anayasası da Cumhurbaşkanı tarafından Parlâmento seçimlerinin yenilenmesi için “fesih” terimini değil, “olağanüstü parlâmento seçimleri (*ennenaikaisten eduskuntavaalien määäääminen*)” terimini kullanmaktadır (m.26)[23].

4. Fesih Yetkisinin Karşılıklı Sonuç Doğurması, Fesih Yetkisini, “Fesih” Yetkisi Olmaktan Çıkarır mı?

Bazıları, 16 Nisan’da oylayacağımız Anayasa Değişikliği Kanununda öngörölmüş olan Cumhurbaşkanının “seçimleri yenileme” yetkisinin “fesih” yetkisi olmadığı iddiasını, öngörölen sistemde feshin tek taraflı değil, çift taraflı olduğunu ileri sürerek savunmaya çalışmaktadır.

Örneğin Cumhurbaşkanı Başdanışmanı Prof. Dr. Şükrü Karatepe, “*buna fesih diyemezsiniz çünkü fesih tek taraflı bir şeydir*” demektedir[24]. Yani Profesör Karatepe, önerilen sistemde seçimlerin yenilenmesinin, bu “tek taraflı bir şey” olmadığı için “fesih” olarak kabul edilemeyeceğini iddia ediyor.

Türkiye’de 16 Nisanda oylayacağımız Anayasa Değişikliği Kanununun öngördüğü fesih işleminin karşılıklı sonuç doğurmasının, yani Cumhurbaşkanının TBMM seçimlerinin yenilenmesine karar vermesi durumunda, kendi seçimlerinin de yenilenecek olmasının, fesih işleminin hukukî niteliği üzerinde doğurabileceği bir sonuç yoktur. Ortada tipik bir fesih işlemi vardır. Çünkü fesih işlemi kabule bağlı bir irade beyanı değildir. Fesih işlemi bir “tek-taraflı işlem (*acte unilatéral*)”dır[25]. Fesih veya seçimlerin yenilenmesi durumunda, iki-taraflı veya hukukî niteliği itibarıyla karşılıklı bir işlem ortaya çıkmaz. Cumhurbaşkanı, fesih (yani seçimlerin yenilenmesi) iradesini açıkladığında TBMM’nin seçimleri yenilenir. TBMM’nin seçimlerinin yenilenmesinin Cumhurbaşkanının da seçimlerinin yenilenmesi sonucu doğurmasının TBMM seçimlerinin yenilenmesi işleminin kendisi üzerinde doğuracağı bir etki yoktur. “A var ise B de vardır” çıkarımında, B, A’nın varlık şartı değil, sonucudur. Bu çıkarımda A’nın var olup olmadığı B’den bağımsız olarak tespit edilir.

Cumhurbaşkanının Meclisin seçimlerini yenilemeye kendi seçimlerini de yenilemeyi göze alarak karar verebilmesi, bu işlemin hukukî niteliğiyle ilgili bir sorun değildir. Cumhurbaşkanı kendi seçimlerinin yenilenmesini göze alsada almasada, TBMM seçimlerini yenileme yetkisine hukuken sahiptir. Cumhurbaşkanı seçimlerinin yenilenmesi zorunluluğu, Cumhurbaşkanının TBMM seçimlerini yenileme yetkisine sahip olduğu hukukî gerçeğini ortadan kaldırmaz.

Bu tür argümanları ileri sürenler, hukukî argümantasyon teorisinde “Hume kanunu (*Hume’s law*)”[26] denen kanunu ihlâl etmektedirler. Bu kanuna göre, “olgu” ile “norm” birbirinden farklı şeylerdir; bunların arasında geçiş yoktur. Anayasa Değişikliği Kanunu, Cumhurbaşkanına TBMM seçimlerini yenileme yetkisi vermektedir. Bu bir hukuk normudur. Cumhurbaşkanının bu norma dayanarak yetkisini ne kadar kolaylıkla kullanabileceği sorunu ise *norma* ait değil, *olguya* ait bir sorundur. Diğer bir ifadeyle, bu sorun, hukukî değil, sosyolojik, açıkçası siyasî bir sorundur. Siyaseten Cumhurbaşkanının fesih yetkisini zor şartlar altında kullanabilecek olması, Cumhurbaşkanının hukuken fesih yetkisine sahip olmadığını göstermez. 16 Nisan’da oylayacağımız Anayasa Değişikliği Kanununun 11’inci maddesi, Cumhurbaşkanına bu fesih yetkisini kayıtsız şartsız bir şekilde vermektedir.

Sonuç olarak, 16 Nisan’da oylayacağımız Anayasa Değişikliği Kanununda öngörölen “seçimlerin yenilenmesi” kavramının “fesih” kavramından bir farkının olmadığını, bunların eş anlamlı kavramlar olduğunu söyleyebiliriz. Bu nedenle Türkiye’de “fesih” terimi yerine “se-

çimlerin yenilenmesi” terimi veya “seçimlerin yenilenmesi” terimi yerine “fesih” terimi kullanılabilir. Baştaki iddiaya dönersek, Türkiye’de 16 Nisan’da oylayacağımız Anayasa Değişikliği Kanununda, Cumhurbaşkanının Meclisi fesih yetkisi vardır.

5. Literatürde “Fesih” ve “Seçimlerin Yenilenmesi” Terimlerinin Aynı Anlamda Kullanılmasına Örnekler

Nitekim Türk anayasa hukuku literatüründe sıklıkla “seçimlerin yenilenmesi” ve “fesih” terimlerinin aynı anlamda kullanıldığı görülmektedir. Literatürde bazen “seçimlerin yenilenmesi” terimi kullanılır ve hemen onun yanında parantez içinde fesih kelimesine yer verilir[27]. Bazen de bu terimler, “*fesih veya seçimlerin yenilenmesi*”[28] veya “*fesih ya da seçimlerin yenilenmesi*”[29] şeklinde birlikte kullanılır. Şimdi Cumhurbaşkanına verilen seçimleri yenileme yetkisine fesih yetkisi denilemeyeceğini savunan[30] Cumhurbaşkanı Başdanışmanı Prof. Dr. Şükrü Karatepe de *Anayasa Hukuku* isimli kitabında, 1982 Anayasasının mevcut 116’ncı maddesinde düzenlenen Cumhurbaşkanının TBMM “seçimlerini yenileme” yetkisinden bahsederken, “seçimleri yenileme” yetkisi terimini değil, “fesih yetkisi” terimini kullanmaktadır. Karatepe, şöyle yazmaktadır: “1982 Anayasası’nın 116. maddesine göre aşağıda belirtilen iki şart gerçekleştiğinde, yürütmenin yasamayı fesih hakkı doğar. ... (B)u şartlardan biri gerçekleştiğinde, ‘*Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanına danışarak seçimlerin yenilenmesine karar verebilir.*’ Devlet başkanına tanınan fesih yetkisi...”[31].

* * *

Diğer yandan söz konusu Anayasa Değişikliği Kanununun kabul edilmesi safhasında TBMM görüşmelerinde de, Cumhurbaşkanının “seçimleri yenileme” yetkisi için “fesih” yetkisi terimi de açıkça kullanılmıştır. Bu konuda örnekler gazete yazılarında çıktığı için buraya almıyorum[32].

* * *

Anayasa değişikliğini savunanlar da, son bir haftaya kadar, Anayasa değişikliğiyle Cumhurbaşkanına tanınan Meclisin “seçimlerini yenileme” yetkisinden bahsederken “fesih” yetkisi terimini kullanmışlardır[33].

* * *

Nihayet Adalet ve Kalkınma Partisinin referanduma yönelik hazırladığı “20 Soruda Yeni Anayasa” başlıklı broşürde de açıkça “*fesih yetkisi* yeni sistemde seçimlerin karşılıklı olarak yenilenmesi yoluyla gerçekleşebilecektir. TBMM 3/5 çoğunlukla, Cumhurbaşkanı da dilediği zaman bu yetkiyi tek başına kullanabilir” diye yazmaktadır[34].

6. Değerlendirmeler

Hukuk normu, kanun veya anayasa maddesinde geçen kelimeler değil, bu kelimelerin anlamıdır. Bu anlamı doktrin kavramlaştırır. Örneğin Anayasanın bir maddesi, “Cumhurbaşkanı, şu şartlar altında, meclisin seçimlerini yeniler” der. Bu maddede düzenlenen kuruma “fesih” ismini doktrin verir. Bu ismin anayasa tarafından bizzat kendi metninde verilmesi gerektiğini

iddia etmek, hukuk bilimini inkâr etmekten başka bir şey değildir. Eğer hukuk kavramları, sadece mevzuatta geçen terimlerden ibaret olsaydı, hukuk bilimi diye bir şey olmazdı.

Anayasa veya kanun metninde belirli bir kelime geçmedikçe, öyle bir hukuk kavramının olmayacağı iddiası komik bir iddiadır. Örneklerle açıklayayım:

Türk anayasa hukukunun en temel ilkelerinden birisi “cumhuriyetçilik ilkesi”dir. Ne var ki, 1982 Anayasasının metnini baştan sona okuyunuz, Anayasada “cumhuriyetçilik ilkesi” diye bir ilke geçmemektedir. Sadece Anayasamızın 1’inci maddesinde “*Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir*” denmektedir. Bu maddede düzenlenen şeye “Cumhuriyetçilik ilkesi” ismini doktrin vermektedir. Eğer “önerilen sitemde Cumhurbaşkanının fesih yetkisi yoktur” iddiası doğruysa, 1982 Anayasasında “cumhuriyetçilik ilkesi yoktur” iddiası da doğrudur.

Bir başka örnek: Türkiye Cumhuriyetinin temel niteliklerinden birisi de “üniter devlet” olmasıdır. Ne var ki, Anayasamızın hiçbir yerinde “Türkiye Cumhuriyeti üniter devlettir” diye bir cümle bulunmamaktadır. Sadece Anayasamızın 3’üncü maddesinde “*Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür*” diye bir cümle vardır. Doktrin bu cümleyi yorumlayarak Türkiye Cumhuriyetinin “üniter devlet” olduğu sonucuna ulaşmaktadır. Eğer “önerilen sitemde Cumhurbaşkanının fesih yetkisi yoktur” iddiası doğruysa, 1982 Anayasasında “üniter devlet ilkesi yoktur” iddiası da doğrudur.

Anayasa maddesi bir şeyi emreder veya yasaklar. Emredilen veya yasaklanan şeyi doktrin kavramlaştırır; ona doktrin isim koyar. Doktrin görevi de zaten budur. Emir veya yasak içeren önermelerden kavramlar türetmek ve bu kavramlardan da sistemli bir bütün oluşturmak.

“Fesih” kavramı da böyle doktrin ürettiği bir kavramdır. Belirli bir ülkenin anayasa hukukunda “fesih” yetkisinden bahsedilebilmesi için, o ülkenin anayasasında “fesih” kelimesinin geçmesine gerek yoktur. O ülkenin anayasası, *devlet başkanına, yasama organının seçimlerini normal seçim dönemi sona ermeden yenileme yetkisini* vermiş ise, bu yetkiyi verirken, hangi kelimeler kullanılmış olursa olsun, ortada “fesih yetkisi” vardır.

Hukuk, harfleri ve sesleri inceleyen bir bilim değil; kurumları, yetkileri, işlemleri inceleyen bir bilim ise, bunun başka türlü olması da mümkün değildir.

Bir kurum, bir yetki veya bir işlem hangi kelimeyle ifade edilirse edilsin, o kurumun, o yetkinin veya işlemin kendisinde bir farklılık yoksa, ortada aynı kurum, aynı yetki veya aynı işlem vardır. Örneğin Başbakan ve bakanların bir araya gelmesinden oluşan topluluğa, Türkçede, bazen “bakanlar kurulu”, bazen “hükûmet”, bazen de “kabine” denir. Yasama organına da bazen “meclis”, bazen de “parlâmento” denir. Türkçede pek çok kurumun biri Arapça, biri öz Türkçe, biri de batı kökenli üç karşılığı vardır. Örneğin aynı şeye bazıları “milliyetçilik”, bazıları “ulusalcılık”, bazıları da “nasyonalizm” diyor. Birden fazla görevlinin bir araya gelerek oluşturduğu topluluğa, bazen “heyet”, bazen “encümen”, bazen “kurul”, bazen de “komisyon” deniyor.

Mühim olan kurum ve yetki veya işlemin aynı olmasıdır; bunlara nasıl isimler verildiği önemli değildir. Kaldı ki, bunlara, farklı dillerde hâliyle farklı kelimelerle isimler verilir.

Anayasa, Cumhurbaşkanına yasama organının seçimlerini normal yasama dönemi sona ermeden yenileme yetkisi vermiş ise, bu yetkiye siz isterseniz “*fesih*”, isterseniz “*yenileme*”, isterseniz “*dissolution*”, isterseniz “*Auflösung*”, isterseniz “*disolución*”, isterseniz “*Pingrof*”, isterseniz “*ontbinding*”, isterseniz “*Oppløsningsrett*”, isterseniz “*починок*”, isterseniz “*hajottaminen*”, isterseniz “X”, isterseniz “Y” deyin bir şey değişmez; ortada hep aynı yetki, hep aynı işlem vardır.

* * *

Son dört beş gündür yaşadığımız “fesih yetkisi var mı, yok mu” tartışması, gerçeklikte herhangi bir değeri olmayan, tamamen laf üzerine kurulu bir tartışmadır. Laf üzerine kurulu argümanlar, bir kelime oyunundan başka bir şey değildir. Benzer bir kelime oyununun nasıl “Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi” terimiyle yapıldığını daha önce *Elveda Anayasa* başlıklı kitabımda göstermişim[35]. “Başkanlık” kelimesini çıkarıp yerine “Cumhurbaşkanı” kelimesini koyunca yeni bir Hükümet sistemi yaratmış olmuyorsunuz; sadece ona bir isim uydurmuş oluyorsunuz.

Cumhurbaşkanı, normal dönemi dolmadan, Meclisin seçimlerini yenilebiliyorsa, buna istediğiniz ismi verin, Meclis, Cumhurbaşkanı tarafından feshedilebilir. Anayasa Değişikliği Kanununda olan bir yetki, kendisine “yok” dendi diye yok olmaz; keza olmayan bir yetki de kendisine “var” dendi diye var hâle gelmez. Söylenen sözün doğru veya yanlış olması veya söz söylenmesinin yasaklanması gerçekliği değiştirmez. “*Eppur si muove*”.

* * *

Referanduma 18 gün kalmışken, oylayacağımız hükümet sisteminin ne olduğunu tartışmak yerine, “fesih” ile “seçimlerin yenilenmesi” kavramlarının aynı şeyler olup olmadığı gibi “söz”den ibaret, havanda su dövme misali tartışmalarla ülkenin zaman kaybetmesine üzülüyorum. Türkiye’nin iyi bir hükümet binasına ihtiyacı vardır. Şu an hükümet binası için sunulan projeyi tartışmamız lazım. Bu projeye göre yapılacak binanın depreme dayanıklı bir bina olması gerekir. Bir haftadır, biz, binanın depreme dayanıklı olup olmadığını değil, “deprem” ile “zelzele” kelimelerinin aynı anlama gelip gelmediğini tartışıyoruz. Yer sarsıntısına isterseniz “*deprem*”, isterseniz “*hareket*”, isterseniz “*zelzele*”, isterseniz “*séisme*”, isterseniz “*tremblement de terre*”, isterseniz “*earthquake*” deyin, yaptığımız bina çürük ise 7 şiddetinde bir depremde yıkılacaktır. Bu yer sarsıntısına “deprem” değil, “zelzele” ismini verilmesinin bu binayı ayakta tutmaya yapacağı bir katkı yoktur. Türkiye’nin, referanduma 18 gün kalmış iken, bu boş tartışmayı bir an önce bırakıp, gerçek tartışmaya, yani yapılmak istenen binanın sağlam bir bina olup olmadığı tartışmasına dönmesi gerekir.

30 Mart 2017, K.G.

(UYARI: Alıntılarda muhakkak bu makalenin ilk defa <http://www.anayasa.gen.tr/fesih-yenileme.html> adresinde yayımlandığı hususu belirtilmelidir).

© 30.3.2017. Kemal Gözler.

Bu makale ilginizi çektiyse, söz konusu Anayasa değişikliği hakkında yazılmış şu kitabım da ilginizi çekebilir:

Kemal Gözler, [Elveda Anayasa: 16 Nisan 2017’de Oylayacağımız Anayasa Değişikliği Hakkında Eleştiriler](#), Bursa, Ekin, 10 Mart 2017, VIII+192 sayfa. ÇIKTI! (10.3.2017) [[Tanıtım](#)]

UYARI: Son birkaç makalem benim iznim ve bilgim olmaksızın çeşitli internet sitelerinde tam metin olarak yayınlanmıştır. Makalelerimin tanıtılması, daha büyük bir okuyucu kitlesi tarafından okunması her yazar gibi beni de mutlu eder. Ancak bunun yolu benim makalelerimin tam metin olarak iznim olmadan yayınlanması değildir. Makalelerimin *tam metin* olarak başka sitelerde yayınlanmasına rızam yoktur. İyi niyetle bu makalemi tanıtmak isteyenlere, makalemi özetlemelerini veya makalemde makalenin yarısını geçmeyecek ölçüde alıntı yapıp, tam metin için, makalenin *anayasa.gen.tr*’de yayınlandığı URL adresini (<http://www.anayasa.gen.tr/fesih-yenileme.html>) link olarak vermelerini rica ederim.

NOT: Önümüzdeki günlerde, *Elveda Anayasa* isimli kitabım yeni bir baskı yaparsa, bu makaleyi bu kitaba yeni bir bölüm olarak ekleyeceğim. Adı geçen kitap yeni bir baskı yapmaz ise, bu makaleyi önümüzdeki haftalar, bir kağıt dergiye göndereceğim. Kitapta veya kağıt bir dergide **yayınlanıncaya kadar, bu makalede değişiklik, düzeltme ve geliştirme yapma hakkım saklıdır.** Kitapta veya kağıt dergide yayımlandıktan sonra, buraya değil, kitaba veya kağıt dergiye atıf yapılması rica olunur. Kitapta veya Kağıt dergide *yayınlanıncaya kadar bu makaleye şu şekilde atıf yapılabilir:*

Kemal Gözler, “Fesih’ ve ‘Seçimlerin Yenilenmesi’ Farklı Kavramlar mı? ‘Cumhurbaşkanının Meclisi Fesih Yetkisi Yoktur’ İddiası Üzerine Bir İnceleme”, <http://www.anayasa.gen.tr/fesih-yenileme.html> (Konuş Tarihi: 30 Mart 2017).

* <http://www.anayasa.gen.tr/gozler.htm>.

[1]. İlhan Cihaner, “Referandum gerçekleri - 3: Fesih yetkisi var mı, yok mu?”, *Bir Gün*, 29 Mart 2017, <http://www.birgun.net/haber-detay/referandum-gercekleri-3-fesih-yetkisi-var-mi-yok-mu-153061.html>.

- [2]. *Elveda Anayasa: 16 Nisan 2017’de Oylayacağımız Anayasa Değişikliği Hakkında Eleştiriler*, Bursa, Ekin, 10 Mart 2017 (<http://www.anayasa.gen.tr/elveda-anayasa-kitap.htm>).
- [3]. <http://www.ntv.com.tr/turkiye/erdoganinonu-tek-adamdi,r11DwFi2IE CXfS0e0ZZbxQ>;
Sözleri Cumhurbaşkanının kendi ağzından dinlemek için:
<http://www.sabah.com.tr/webtv/turkiye/millet-yakasina-yapisir11111>.
- [4]. <http://www.hurriyet.com.tr/erdogandan-pankart-tepkisi-ulan-ne-yazar-40408431/>
- [5]. <http://www.hurriyet.com.tr/erdogandan-onemli-aciklamalar-40408900>.
- [6]. Dönemi ve Yasama Yılı: 26/2, Esas Numarası: 2/1504 <http://www2.tbmm.gov.tr/d26/2/2-1504.pdf>.
- [7]. Anayasa Komisyonu Raporu, Dönem 26; Yıl 2; Sıra Sayısı 447; <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss447.pdf>, s.29.
- [8]. TBMM Tutanak Dergisi, 57’nci Birleşim, 13 Ocak 2017
<https://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem26/yil2/ham/b05701h.htm>.
- [9]. Örneğin bkz.: <http://www.akparti.org.tr/upload/documents/cbhukumetsistemi.pdf>, s.8;
<http://www.akparti.org.tr/dosyalar/halkoylamasinadogru.pdf>, s.20.
- [10]. Dün (29 Mart 2017 günü) gazete ve internet sitelerinde iki değerli yazı, iki de önemli mülakat yayınlandı:
İlhan Cihaner, “Referandum Gerçekleri - 3: Fesih Yetkisi Var mı, Yok mu?”, *BirGün*, 29 Mart 2017, <http://www.birgun.net/haber-detay/referandum-gercekleri-3-fesih-yetkisi-var-mi-yok-mu-153061.html>.
Murat Sevinç, “Şuncacık İçin İstifaya Değmez...”, 29 Mart 2017, <http://www.diken.com.tr/suncacik-icin-istifaya-degmez/>.
Ergun Özbudun, “Fesih Tartışması: Teoride yenileme pratikte fesih!”, Emine Kaplan’a Mülakat, *Cumhuriyet*, 29 Mart 2017, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/siyaset/708766/Fesih_tartismasi__Teoride_yenileme_pratikte_fesih_.html.
İbrahim Kaboğlu, “Fesih tartışmasının ardında Abdülhamit var!”, Nergis Demirkaya, 29 Mart 2017, <http://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2017/03/29/fesih-tartismasinin-ardinda-abdulhamit-var/>.
- [11]. Tunçer Karamustafaoğlu, *Yasama Meclislerini Fesih Hakkı*, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1982, 248 s.
- [12]. Kemal Gözler, *Devlet Başkanları: Bir Karşılaştırmalı Anayasa hukuku İncelemesi*, Bursa, Ekin, 1. Baskı 2001; 2. Baskı, 2016, s.121-141.
- [13]. Karamustafaoğlu, *op. cit.*, s.166.

- [14]. *Ibid.*
- [15]. Karamustafaoğlu, *op. cit.*, s.166-177; Gözler, *Devlet Başkanları, op. cit.*, s.130.
- [16]. Gözler, *Devlet Başkanları, op. cit.*, s.130-131.
- [17]. Örnekler için bkz. Gözler, *Devlet Başkanları, op. cit.*, s.131.
- [18]. Örnekler için bkz.: Gözler, *Devlet Başkanları, op. cit.*, s.130.
- [19]. Karamustafaoğlu, *op. cit.*, s.167, 179; Gözler, *Devlet Başkanları, op. cit.*, s.130.
- [20]. 10 Haziran 1983 tarih ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 8'inci maddesine göre, Cumhurbaşkanınca Meclisin seçimlerinin yenilenmesine karar verilmiş ise, yeni seçimler, bu kararın verildiği günden sonra gelen doksanıncı günü izleyen ilk Pazar günü yapılır. Aynı Kanunun 9'uncu maddesine göre YSK, bu süreyi kısaltarak uygulayabilir.
- [21]. Bkz. Karamustafaoğlu, *op. cit.*, s.180-216.
- [22]. Danca orijinali için bkz.:
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=45902#K4>; İngilizce çevirisi için bkz.: <https://www.constituteproject.org/search?lang=en&q=Danemark>.
- [23]. 1999 Finlandiya Anayasasının 26'ncı maddesinde, “Cumhurbaşkanı, ... olağanüstü parlamento seçimlerinin yapılmasını emredebilir (*Tasavallan presidentti ... määärätä ennenaikaiset eduskuntavaalit toimitettavaksi. The President of the Republic... may order that extraordinary parliamentary elections shall be held[23]*)” denmektedir. Orijinal metin için bkz.: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>. İngilizce çeviri için bkz.: https://www.constituteproject.org/constitution/Finland_2011#s32.
- [24]. Şükrü Karatepe'nin Kübra Par'a Röportaj, Habertürk, 19 Aralık 2016, <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1338199-cumhurbaskani-basdanismani-sukru-karatepe-baskanlik-sistemi-icin-4-ayri-model-hazirladik> (Erişim Tarihi: 29 Mart 2017).
- [25]. Fesih işleminin hukukî niteliği konusunda bkz.: Karamustafaoğlu, *op. cit.*, s.143-146; Gözler, *Devlet Başkanları, op. cit.*, s.128.
- [26]. David Hume, *A Treatise of Human Nature*, 1789, Book III, Part I, Section I (T3.1.1.27) (<http://books.google.com.au/books?id=-Sp8B0ZdyAYC&p-g=PA335>) s.335; Rachel Cohon, “Hume’s Moral Philosophy”, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2010 Edition), Edward N. Zalta (ed.),
<<http://plato.stanford.edu/archives/fall2010/entries/hume-moral/>>.
- [27]. Örneğin bkz. Gözler, *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, Bursa, Ekin, 20. Baskı, 2016, s.177.
- [28]. Örneğin bkz. Ergun Özbudun, *Türk Anayasa Hukuku*, Ankara, Yetkin, 15. baskı, 2014, s.366;

- [29]. Örneğin Hasan Tunç, Faruk Bilir ve Bülent Yavuz, *Türk Anayasa Hukuku*. Ankara, Adalet, 7. Baskı, 2015, s.265.
- [30]. Bkz.: Şükrü Karatepe'nin Kübra Par'a Röportaj, *Habertürk*, 19 Aralık 2016, <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1338199-cumhurbaskani-basdanismani-sukru-karatepe-baskanlik-sistemi-icin-4-ayri-model-hazirladik> (Erişim Tarihi: 29 Mart 2017).
- [31]. Şükrü Karatepe, *Anayasa Hukuku*, Ankara, Savaş, 2. Baskı, 2015, s.149.
- [32]. Örnek olarak bkz.: İlhan Cihaner, “Referandum gerçekleri - 3: Fesih yetkisi var mı, yok mu?”, *BirGün*, 29 Mart 2017, <http://www.birgun.net/haber-detay/referandum-gercekleri-3-fesih-yetkisi-var-mi-yok-mu-153061.html>.
- [33]. İzleyen haberlerde örnekler vardır: *Cumhuriyet*, 29 Mart 2017, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/siyaset/708766/Fesih_tartismasi__Teoride_yenileme_pratikte_fesih_.html; BirGün, 28.03.2017 12:00 <http://www.birgun.net/haber-detay/erdogan-a-yanit-burhan-kuzu-dan-fesih-yetkisi-var-152937.html>.
- [34]. Broşürün fotoğraflarına izleyen linklerden ulaşılabilir; <http://www.sozcu.com.tr/2017/gundem/iste-erdoganin-yok-dedigi-fesih-yetkisi-1757861/#&gid=1&pid=1>; <http://ilerihaber.org/icerik/akpnin-kendi-brosuru-erdogani-boyle-yalanladi-69790.html>.
- [35]. Kemal Gözler, *Elveda Anayasa: 16 Nisan 2017'de Oylayacağımız Anayasa Değişikliği Hakkında Eleştiriler*, Bursa, Ekin, 10 Mart 2017, s.49-51 (<http://www.anayasa.gen.tr/elveda-anayasa-kitap.htm>).

Ana Sayfa: <http://www.anayasa.gen.tr>

Editör: [Kemal Gözler](#)

E-mail: kgozler[at]hotmail.com

İlk Konuluş Tarihi: 30 Mart 2017, Saat 14:30

Birinci Düzeltme: 30 Mart 2017, Saat 17:30